

Csizmadia Ervin
Társadalmi unortodoxia

A ciklus félidejében történt kormányzati személycserék mellett kevesebb figyelem fordítódott eddig a kormányzati szervezetrendszerben bekövetkezett változásra, holtott ennek súlya meghaladja a személyzeti politikában bekövetkezett változások jelentőségét. Konkrétan arra gondolunk, hogy – Balog Zoltán vezetésével – létrejött a már eddig is csúcsminisztériumnak számító Nemzeti Erőforrás Minisztérium utódjaként az Emberi Erőforrások Minisztériuma, s e minisztérium újonnan kinevezett vezetője a minap – a Magyar Nemzetnek nyilatkozva (május 12.) - máris komplett miniszteri (sőt „kiskormányzati”) filozófiát fogalmazott meg. Mindössze egy rövid részletet ragadunk ki az *„Egy kis kormány vagyunk a kormányban”* című, egész oldalas interjúból: „Az elmúlt időszakban a struktúrák, a pénz, a fenntarthatósági kérdések, a jogi szabályozás voltak előtérben, most pedig lehetőségünk nyílik arra, hogy középpontba kerüljön az ember, akiért ez az egész történik. Nagy kihívás elé állít ez a feladat bennünket, hiszen most azt kell majd bebizonyítanunk a polgároknak, hogy a részérdek sérelmét azért érdemes elviselni, mert az egész rendszer jobbá válik és ez rájuk is pozitívan fog visszahatni”.

Ez meglehetősen karakteres beszéd, érdemes arra, hogy röviden reflektáljunk rá.

Először is világosan kitűnik belőle, hogy a „kiskormány” folytatja azt a hagyományt, amit a jobboldal még az első Orbán-kormány teremtett meg: szervezetileg nagyfokú koncentrációt hajt végre, s az új intézményeken keresztül igyekszik érvényt szerezni ideológiájának és értékrendjének. Annakidején ilyen csúcsszervnek volt szánva a Miniszterelnöki Hivatal, megteremtendő a parciális ágazati érdekek fölötti kormányzati harmonizációt. Egy másfajta szervezeti koncentráció volt a Gazdasági Minisztérium létrehozatala, hátterében azzal a felfogással, hogy a gazdaság átfogóbb kategória a pénzügyeknél, ezért indokolatlan a pénzügy önállósága. S ilyen koncentráció eredményeképpen jött létre 2010-ben a mostani Emberi Erőforrás Minisztérium közvetlen elődje, a Nemzeti Erőforrás Minisztérium is.

Nem azt állítjuk, hogy itt merőben jobboldali témáról van szó; a bal-liberális oldal is törekedett a maga kormányzati ciklusaiban szervezeti koncentrációra és változtatásokra, azonban feltűnik, hogy az „elmúlt nyolc év kormányai” mennyire kevésbé tudtak ilyen irányú átszervezéseket végrehajtani, s még kevésbé ideológiai-értékrendi

prioritásoknak érvényt szerezni. Bármiképpen is vélekedünk az Orbán-kormány két éves teljesítményéről, feltűnő ez a különbség, s meg kell hagynunk: amit a jobboldalon elterveznek, azt általában meg is csinálják.

Erre az eltervezettségére utal Balog Zoltán miniszternek az a megjegyzése, miszerint az elmúlt két évnek volt egy nyilvánvaló és a most kezdődő szakasztól merőben különböző feladata. Az első két év amolyan „alapozásként” értelmeződik a miniszter számára, ami nem több mint a célhoz vezető úton az eszközök felhalmozása. Közismert persze, hogy a kormány kritikusai az elmúlt két évben nagyon is „ördögi” célt látnak, mégpedig a magyar demokrácia kialakult intézményrendszerének lerombolását. A rombolás egy bizonyos értelmezésében egyetértünk; magunk is úgy véljük, a kormány sok mindent valóban szántszándékkal „rombolt le”. Balog miniszter nyilatkozatából is kitűnik például (s ez az egész kormányzás megítélésében irányadó tényező), hogy a mai kormány számára a jogállam nem önálló érték, hanem a kormányzat filozófiájának alárendelt eszköz. Az interjúban – megítélésünk szerint – nem véletlen szerepel a „jogi szabályozás” kifejezés; a „jogi szabályozás”, a „pénzügyek” vagy a „struktúra” egynemű, egysúlyú fogalmak, s az köti őket össze, hogy a kormányzat számára egyaránt megváltoztatandóak. A jognak, pláne a jogállamnak a felfogásban nincs „fölöttes” értéke, épp úgy eszközök, mint bármi más – jelezvén a kormányzati és az ellenzéki demokrácia-felfogás „végzetes” elválását.

Mielőtt persze az olvasó azt hinné, hogy itt a Méltányosság pontosan ugyanazt mondja, mint a kormányzat liberális kritikusai, azokat ki kell ábrándítanunk: nem ugyanazt. A jogállam liberális elve valóban alapvető érték számunkra is, ám mint azt már párszor kimutattuk: manapság a legélesebb, sőt –ádázabb viták a liberalizmus és a demokrácia alapértékei között dúlnak. Ebben a vitában pedig a „demokráciának” is vannak ütőkártyái. Mint például az, hogy a társadalom belső egységét, integráltságát, *horribile dictu*: összetartozását növelni kell. Ez bizony egy liberális demokrácia teljesítőképessége szempontjából mellőzhetetlen! Balog Zoltán interjúja épp arról szól, hogy a mai kormány számára most jön a vízváltató, most fog eldőlni, maga választotta céljaihoz közelebb tud-e kerülni. Hogyan? Például úgy, hogy – a részérdek folyamatos sérelme ellenére - „rábeszéli” a társadalmat az összesség érdekében történő állampolgári áldozatvállalásra. Ami még egyetlen kormánynak sem sikerült eddig. Bármilyen furcsán is hangzik a mostani hangulatban, de a Gyurcsány- és a Bajnai-kormány is szerette volna növelni a társadalmi áldozatvállalást, vagy másképpen: a társadalmi kohéziót. Esélyük sem volt rá. A Fidesz-kormány – kétharmados többségével – viszont úgy érzi, hogy egyenesen *erre* kapta a felhatalmazást. Nem a jogállam feletti örökösre, sőt ellenkezőleg: a jogállam eszközkénti felhasználásával a társadalmi összetartozás megteremtésére. S valóban: innét érthető meg

(ha egyáltalán) a Fidesz-kormányzás. Mert ha e kormány működése által Magyarországon egy jottányival is nő a belső integráció (mint a demokratikus minőség egy fontos indikátora), akkor ez a kormányzás már nem is annyira ártalmas, mint ahogyan ellenfelei mondják. Ha viszont a Fidesz minden buzgalma kimerül a szervezeti koncentrációban, s nem hoz átütő eredményt a társadalom dimenziójában, épp úgy vereségre van ítélve (csak más okból), mint elődei.

A társadalmi kohézió alapkérdésénél vagyunk tehát. Egy olyan témánál, amely Magyarországon totálisan alábecsült és elhanyagolt.

Úgy véljük, az elmúlt 22 év kormányai a társadalom integrációját nem voltak képesek fokozni, sőt a magyar társadalomban a belső kohézió ma gyengébb, mint korábban volt. A Fidesz nem is a gazdaságpolitikában „unortodox” igazán, hanem „kohézióépítő” társadalompolitikájában. Elegendő távlatunk van ma már annak meglátásához, hogy a rendszerváltás utáni kormányok legtöbbször gazdaságpolitika- és makrogazdaság-centrikus volt, kevés érdekelődéssel a magyar társadalom belső kohézió-hiánya iránt. A világ fejlettebb pontjain a kohézió javítására tekintettel nem lévő kormánypolitika számítana unikumnak, nálunk azonban mégis ez vált természetessé. Ezért is olyan feltűnő és „vérlázító”, amikor jobboldali kormányok idején ehelyett valami teljesen más jön, amit legújabbban unortodoxiának neveznek. Persze azt is érdemes észrevenni, hogy messze többről, mint orbánizmusról van itt szó. A magyar jobboldal történelemből jól ismert receptekhez nyúl, amikor nem a makrogazdaságra, hanem a társadalmi összetartozás megalapozására koncentrálnak. Körülbelül így tettek a régebbi jobboldali kormányok is a múltban – gondoljunk csak a legismertebb példára, Klebelsberg-féle oktatás-, nevelés- és kultúrpolitikára. De mai politikájához nem csak a múltból, hanem a mostani európai közegből is kap támasztékot a kormányoldal. A nyugat-európai konzervatív és kereszténydemokrata jobboldal sok tekintetben hasonlóan gondolkodik a társadalom integráltságáról, mint a magyar jobboldal. A tétel alátámasztására elég, ha csupán David Cameronra utalunk.

De a magyar jobboldal mindezekén túl azért is olyan karakterű, amilyen, mert a baloldal nálunk csak szeretett volna (de nem tudott) harmadikutassá és „reformálttá” válni. Emiatt viszont nem alakult ki érzékenysége a hagyományosan nem baloldali témák iránt. A nyugat-európai pártpolitikai verseny jellemzője viszont az elmúlt évtizedekben éppen ez: az egymástól való tanulás és az egymás témáira való érzékenység. A nyugati baloldal például megtanult „közösségelvűnek” lenni és érzékeny lett olyan keresztény monopolfogalmakra is, mint a szubszidiaritás. A „harmadik utas” brit baloldal integrálta a maga gondolkodásába a társadalommal való törődést,

hogyan aztán ez visszahasson az amerikai és európai konzervatívokra - „együttérző konzervatívokká” átfeljesztve azokat.

Nálunk viszont ez a tanulási folyamat nem játszódott le. Kis túlzással: aki liberális, az nem demokrata, aki demokrata, az nem liberális. Aki nálunk a jogállam híve, az hevesen (és jogosan) védi az alkotmányosságot, de sajnos, nem igazán érti, hogyan miért és miképpen kellene növelni a társadalom kohézióját. Aki viszont a demokráciát védi, az – mint a mai kormány – mindenáron a nemzeti összetartozást kívánja erősíteni, de csupán megváltoztatandó eszközöként tekint a jogra, a másik tábor számára legbecsebb értékre.

Balog Zoltán azt mondja: „a részérdekek sérelmét azért érdemes elviselni, mert az egész rendszer jobbá válik”. De mikor és ki mondja meg, mikor és mitől válik *jobbá* a rendszer? Hiába kerül egy kiskormány kezébe az emberi ügyek irányítása, a „jobbá válás” nem szervezeti koncentráció kérdése. Értetni véljük persze: a kormány az újabb összevonással, a még csúcsabb minisztérium létrehozatalával azon az európai pályán kíván játszani, amely mostanában formálódik, s amelynek lényege az állampolgár-centrikusság. Viszont a miniszter semmit nem mond arról, hogyan akarja meghezni azt a bizonyos „jót” azon állampolgárok számára is, akiknek eddig csak „rosszat” hozott?

Vagy a „jót” csak a kormány mellett töretlenül kitartók remélhetik? Azok, akik már most is „összetartoznak” vele? Talán nem, de nem egyértelmű. Mindenesetre az igazi teljesítmény, az igazi kohézió-teremtés útja nem ez, hanem az, ha a kormány az ellentábornak is tud kohézió-teremtő ajánlatot tenni. Az interjút elolvasva azonban attól tartunk, az unortodox társadalompolitikának ez egyelőre nem célja. Így viszont a jogba-záruló és a kohéziót hirdető két fél Magyarország tartós elkülönülését az újonnan regnálni kezdő kiskormány épp úgy nem változtathatja meg, mint a nagy.

Az elemzés szerkesztett változata megjelent a Nol.hu portálon